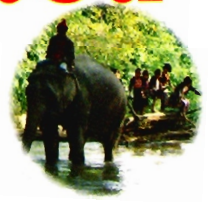

คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อจัดทำแผนชุมชน

คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อจัดทำแผนชุมชน

สำนักนโยบายและแผน
สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ

คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อจัดทำแผนชุมชน

ISBN

974-9514-97-1

ปีที่พิมพ์

พฤศจิกายน ๒๕๔๖

จำนวนพิมพ์

๒,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์และเผยแพร่

สำนักนโยบายและแผน
สำนักบริหารงานการศึกษา
นอกรโรงเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ
โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๒-๒๖๗๒
โทรสาร ๐-๒๒๘๐-๑๖๘๘

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์
๔๔ ถนนบูรณศาสตร์ ศาลเจ้าพ่อเสือ
กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๔-๑๖๔๘-๙

คำนำ

วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๕ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบต่อกรอบยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนและผู้ด้อยโอกาสอย่างยั่งยืน โดยได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นหน่วยงานหลักในการประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคีการพัฒนาต่างๆ

ในการนี้ สศช. ได้จัดทำ**โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน** เพื่อเป็นการรวมพลังทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคม และเครือข่ายองค์กรชุมชน ในการสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการแผนชุมชนในทุกตำบลทั่วประเทศ โดยให้ชุมชนมีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนา และสร้างกระบวนการเรียนรู้ และใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (กรมการศึกษาออกโรงเรียน) ในฐานะที่เป็นหนึ่งในห้าภาคีหลักที่รับผิดชอบดำเนินการ**โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน** ได้กำหนดนโยบายให้ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนทุกแห่งทั่วประเทศร่วมดำเนินการโครงการดังกล่าว

และพัฒนาต่อเนื่องให้เกิดเป็น**วิสาหกิจชุมชน** ซึ่งในกระบวนการจาก
แผนชุมชนไปสู่วิสาหกิจชุมชนนั้น สถานศึกษาสามารถดำเนินการ
โดยจัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนให้กับประชาชนได้ทั้ง
กระบวนการ

ในการนี้ สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนได้จัดทำ
คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชนขึ้นเพื่อ
ให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการ
บริหารและประสานการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับการ
จัดการศึกษาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนตาม
วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สำนักบริหารงานกา ศึกษาออกโรงเรียน

สารบัญ

หน้า

หนึ่ง

แนวคิดและหลักการการจัดการความรู้ของชุมชน	๑
๑. ความเป็นมา	๑
๒. แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อสร้าง กระบวนการเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง ของชุมชน	๔
๓. หลักการจัดการศึกษาเพื่อสร้างกระบวนการ เรียนรู้การพึ่งพาตนเองของชุมชน	๘
๔. ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ	๘

สอง

การบริหารการจัดการความรู้ของชุมชน	๑๑
๑. หน่วยประสานงานส่วนกลาง	๑๒
๒. คณะทำงานระดับจังหวัด	๑๔
๓. คณะทำงานระดับอำเภอ	๑๗
๔. ทีมวิทยากรกระบวนการอำเภอ	๑๗
๕. ทีมปฏิบัติการตำบล	๑๘

สาม

หน้า

กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชน

๒๑

๑. ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา

เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

๒๑

๒. แนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ตามกระบวนการแผนชุมชนแบบบูรณาการ

๒๔

๖๖

วิทยากรกระบวนการกับการจัดการความรู้ ของชุมชนเพื่อจัดทำแผนชุมชน

๕๙

๑. วิทยากรกระบวนการกับการสร้าง

กระบวนการเรียนรู้

๕๙

๒. การจัดเวทีชาวบ้านในกระบวนการ

จัดทำแผนชุมชน

๖๔

๓. การประเมินสภาพตำบล

ก่อนการทำแผนชุมชน

๖๘

๔. ตัวอย่างการดำเนินการสร้าง

กระบวนการเรียนรู้แผนชุมชน

๖๙

ภาคผนวก

๗๑

บรรณานุกรม

๙๒

คณะทำงาน

๙๔

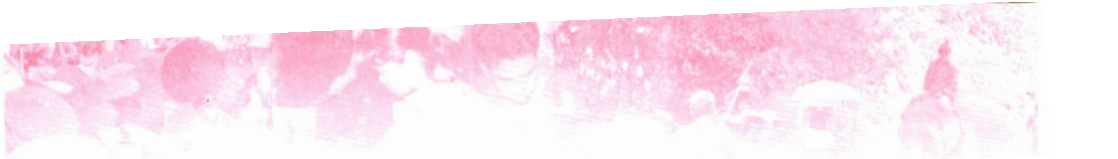

หนึ่ง

แนวคิดและหลักการ การจัดการความรู้ของชุมชน

๑ ความเป็นมา

๑.๑ ภาพโดยรวมของสังคมไทยในขณะนี้ อาจกล่าวได้ว่า ชุมชนยังไม่เข้มแข็งพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม ชุมชนยังคงมีความเคยชินกับการเสนอปัญหาและขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ภายนอกชุมชน ทั้งๆ ที่ในชุมชนเองนั้นมีทุนต่างๆ อยู่มากมาย เช่น ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และทุนที่ได้จากหน่วยงานราชการต่างๆ ที่นำไปเสริมสร้างให้ ทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการฝึกอบรม พัฒนาผู้คนในชุมชนอย่างต่อเนื่องแต่เป็นแบบแยกส่วน กล่าวคือ ต่างคนต่างดำเนินการตามภารกิจของหน่วยงาน อันเป็นเหตุให้ชุมชนไม่สามารถนำทุนต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็ม

ประสิทธิภาพ แม้แต่เรื่องการศึกษาก็เน้นการจัดการศึกษาเพื่อให้นัก
มีงานทำ รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน เป็นการศึกษาแบบระดับชั้น
มีเนื้อหาที่แยกออกจากความเป็นจริงในวิถีชีวิต ด้วยเหตุดังกล่าว
การพัฒนาจึงมีสภาพยิ่งพัฒนาประเทศยิ่งยากจน ทั้งนี้ เพราะชุมชน
ไม่อาจจัดการความรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาอาชีพ พัฒนาทักษะชีวิต
ตลอดจนพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเองได้

๑.๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถ
พึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้ รวมทั้งให้ประชาชน
มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง และ
การวางแผนพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ

๑.๓ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙
(พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการเชิงพื้นที่
ในมิติใหม่ ด้วยการพัฒนาระบบการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลัง
ของคนในชุมชนเพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนา
และแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน โดยสนับสนุนให้ชุมชนจัดทำ
แผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และนำศักยภาพ ตลอดจนปัญหาของชุมชน
มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกิจกรรม และดำเนินงานตามความสามารถ
ของชุมชน โดยพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก ภายใต้กระบวนการ
มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

๑.๔ วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๕ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ให้
ความเห็นชอบกรอบยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน
ตามมติคณะกรรมการนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและ